

Lov af 25de Marts 1791, at Godseieren skal forbyde Fæstestedet med Brugere paa billige og antagelige Billaar, saa er det ganske sikkert den naturlige Udvikling, naar Almeenvellet maatte kræve, at Selveiendom skal træde istedetfor Fæsteforholdet, at Lovgivningen da nu byder Godseierne at komme med Salgsplaner — naturligtvis affattede i samme Aand, som den, hvori Loven af 1791 foreskriver Fæstecontrakterne, paa billige og antagelige Billaar for Fæsterne, med andre Ord, under et saadant Tilsyn, som altid fra Statens Side har fundet Sted med Hensyn til Fæsteforholdet. — Jeg troer, at dette vilde være en meget heldig Bæi at faae ind paa. Jeg er aldeles enig med flere ærede Talere i, at det ikke vilde være rigtigt at straffe de Godseiere, som ikke vilde indsende saadanne Salgsplaner, ved at belægge deres Fæstegods med højere Skatter; thi det vilde efter min Mening stride mod rigtige oeconomiske Grundsætninger. Hvad vilde det være for en besynderlig Skat? Directe, forsaavidt den lagdes paa Jorden, paa Fæstegodsset; men i sit Væsen af en saa besynderlig Charakter, at den maatte ophøre, saasnart Godseieren erklærede sig villig til at sælge og indkom med en Salgsplan — en Skat paa Godseiernes Gjenstridighed, vilde det være en Skat? Nei, ganske ligefrem en Tvangsbøde; paa samme Maade som vore Love nu forpligte Godseierne til at forbyde deres Gaarde med Fæstere, saaledes ville de i Fremtiden blive forpligtede til at gjøre deres til at forvandle Fæsterne til Selveiere, ved at komme med Planer til Salg af Fæstestederne. Og hvad vilde der nu opnaaes ved en saadan Fremgangsmaade? For det Første det, at samtlige de ærede Udvalgsmedlemmer ikke i en saadan Foranstaltning ville see nogen Tvangslow; Tanken stilles netop op i Betænkningen i Modsetning til en Tvangslow. En saadan vil man altsaa undgaae; Godseierne ville ikke tvinges til at sælge. — Salget vil være frit, naar Godseieren fremlagde sin Salgsplan, og den indeholdt billige og antagelige Billaar, saa var hans Forpligtelse udtømt, og hvad nu Fæsteren angaaer, saa vilde der bydes ham Vellykke til at købe Gaarden paa billige Billaar. Og skulde

Godseieren nu her afgive en Dvotapart til Stat eller Fæster? Nei ikke en eneste Skilling. Han fik den hele Kjøbesum, kun at han naturligtvis fremtidig som nu vilde gjøre sig en Ære af at følge det billige og traditionelle Hædershensyn, der altid ledsager Fæstegodssets Salg. Og Selveiendom vilde udbrede sig overalt. Jeg troer saaledes, at det maa siges, at der er sund Tanke i dette Forslag, og at det tør have god Udsigt for sig. Et staaer ganske vist endnu tilbage, Møjligheden af, at ikke alle Fæsterne ville købe, og at der saaledes endnu stedse hist og her i Landet vilde kunne leevnes en Klav af Fæstegods; men i den Grad er vist Ingen i Danmark en saa entusiastisk Beundrer af Selveiendom, at han skulde tage Forargelse af, at der kunde blive en saadan lille; jeg kan jo ikke sige Dase — men saadant et lille stenet Danmark midt i dets øvrige Herlighed. Men i sin Almindelighed vilde det store Maal blive naaet, Selveiendom vilde udbrede sig. Der vilde kun blive meget faa Steder tilbage, hvor ikke Fæsterne vilde eller vilde være istand til at købe, og fremdeles vilde det Gode opnaaes, at vi kun fik, hvad man har kaldt kraftige Selveiere, og fremfor Alt Godseierne ville efter deres egen i Betænkningen udtalte Anskuelse blive frie for Alt, hvad der kan kaldes en Tvangslow. Det forekommer mig derfor, at der her maaffee turde være fundet en sjerde Bæi, som der kunde være Tale om at følge, og idet jeg slutter mig til en Ytring af den ærede Ordfører, antager jeg ikke blot, at den vilde være meget praktisk, men den meest praktiske. Og skulde der saa endelig blive en saadan Rest af Fæstegods tilbage et eller andet Sted i Landet, og Almeenvellet virkelig skulde være saa paatrængende, at fordre dens Borttagelse, da vil jeg sige med min ærede Nabo tilvenstre (Madvig), at vi dog endnu stedse have et Middel tilbage til endelig at bringe denne Sag ud af Verden; saa expropriere vi den gjenstridige Greve, og han vil da for sig selv finde, at han havde handlet rigtigere ved frivilligt at sælge sin Eiendom; thi han vilde ved en virkelig Expropriation ikkun erholde Erstatning for Fæstegaarden som saadan, ikke en Skilling af dens Værdi som Selveiergaard.